

Blijmoedig fatalisme

Iris Dijkstra

(Nepal, psycholoog en freelance (wetenschaps)journalist)

ψ-mail uit...

1p

Als Nepalezen *iets* goed kunnen, dan is het wel berusten in hun lot. Stel je voor: je maakt een rit van zo'n zes uur met een bus die half uit elkaar valt, over bochtige bergweggetjes vol kuilen en langs diepe afgronden, met veel meer passagiers dan is toegestaan en een chauffeur wiens rijstijl je doet afvragen of hij eigenlijk wel een rijbewijs heeft. Voor veel Nederlanders is zo'n busrit een ware survivaltocht. Maar de Nepalezen lijkt het niet te deren. Eén blik op de bus en diens inhoud is genoeg: de Nepalezen weten waar ze aan toe zijn, halen hun schouders op en zoeken een plekje. Dat er her en der geen raam open kan, de muziek veel te hard staat of er veren uit de zitting in je benen prikken, daarover klaagt niemand. Worden er opeens tien zakken cement het gangpad in gesjouwd waardoor iedereen vervolgens halsbrekende toeren moet uithalen om de bus in en uit te klimmen, dan leidt ook dat niet tot gezeur. Precaire bagage, variërend van een doos eieren tot baby's in bamboe reiswiegjes, wordt door willekeurige passagiers op schoot genomen. Ook oudere kinderen vinden een plek op wildvreemde knieën. Voor volwassenen wordt ingeschikt totdat sommigen nog maar met één bil op hun stoel zitten. En de mannen die het in de bus te benauwd vinden, klimmen gewoon op het dak.

Het is een bewonderenswaardige eigenschap, dat vermogen je neer te leggen bij omstandigheden die verre van ideaal zijn. Dat Nepalezen hier zulke kanjers in zijn, heeft ongetwijfeld met hun geloof te maken. Verreweg de meeste Nepalezen denken dat hun karma verantwoordelijk is voor hun lot en ze zelf nagenoeg niets aan hun situatie kunnen veranderen. Ze accepteren de situatie niet omdat ze dat *willen*, maar omdat ze denken dat het hen allemaal overkomt en de situatie dus wel *moeten* accepteren.

Zo'n instelling heeft natuurlijk ook haar keerzijde. Want hoewel het prettig is als je je makkelijk schikt in dingen waar je toch niets aan kunt veranderen, is het minder praktisch als je berust in ellende waar je wel degelijk iets aan zou kunnen doen. Zo ligt er in Nepalese steden verschrikkelijk veel troep. Rivieren ruik je van kilometers afstand, zo smerig zijn ze. Plastic zakken, blikjes, verpakkingsmateriaal, alles wordt op straat, in het gras of in het water gekieperd. Iedereen veegt dan wel dagelijks zijn stoepje schoon, maar alleen door het vuil naar de burens toe te schuiven. Die schuiven dat natuurlijk gewoon weer terug. Niemand

komt op het idee om een vuilniszak te pakken en de rotzooi voor eens en voor altijd op te ruimen. Het haalt voor de Nepalezen immers niets uit: wat ze ook doen of laten, hun lot is allang door hun karma bezegeld.

Het is dit fatalistische denken waaraan mijn vriend en ik in de zes weken dat we door Nepal reizen geregeld ons idealistische hoofd stoten. We zien allerlei projecten die door goedbedoelende buitenlandse geldschieters uit de grond zijn gestampt, maar die een stille dood zijn gestorven zodra de Nepalezen er zelf verantwoordelijk voor werden. We gaan langs bij een school in de bergen, gefinancierd door een Duitse hulporganisatie, waar de leraren niets anders blijken te doen dan tafeltennissen, hun leerlingen aan hun lot overlatend. We bezoeken een cultureel centrum, eveneens door de Duitsers gesponsord, dat twee jaar na oprichting al is vervallen tot een krot en dus niet meer wordt gebruikt. We zien een kaasmakerij – nog zo'n buitenlands initiatief – waar jongeren een vak zouden moeten leren: niets meer van over.

Hoewel het natuurlijk kan zijn dat er aan een cultureel centrum, een school en een kaasmakerij helemaal geen behoefte was, krijgen wij steeds meer het gevoel dat bij de Nepalezen *learned helplessness* de boventoon voert. Op enkele uitzonderingen na. Zo ontmoeten we een Nepalese vrouw die een empowermentproject voor vrouwen uit achterstandssituaties heeft opgericht. Het project loopt als een tierelier en biedt ruim dertig jaar na oprichting werk aan zo'n vierhonderd mishandelde, gehandicapte, verlaten en anderszins buiten de boot vallende vrouwen. Ergens anders, diep in de Himalaya verscholen, ontmoeten we een Nepalees die zich als een echte burgervader heeft opgeworpen om zijn dorp van bestrating, elektriciteit en goede afvalverwerking te voorzien. Dankzij zijn tomeloze inzet is dit dorp intussen mooier en schoner dan welk ander dorp in de wijde omgeving.

Nederlanders zouden best wat minder mogen klagen. In dat opzicht kunnen wij nog heel wat van de Nepalezen leren. Wij beseffen niet half hoe goed we het hebben. Maar de Nepalezen zouden wel iets van onze daadkracht kunnen opsteken. Want denken dat je geen keus hebt is een ding, je daarbij neerleggen is iets heel anders.